

# ШКОЛСКИ ЛИСТ.

БР. 20. У Сомбору 15. ОКТОБРА 1880. ГОД. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се : Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

## РЕЧЕНИЦА ПО НАУЦИ СТУАРТА МИЉА.

Од. Ем. Мк.

Реченица је део говора, у ком се исказује нешто о нечем. Што се исказује, то је прирок. О чем у реченици говори прирок, то је подмет. Пример: Неколицина ђака из мога разреда купали су се јуче под мостом. Шта је то, о чем се у тој реченици говори? Је ли подмет сâмо реч „неколицина?“ Говорим ли ја само о „неколицини?“ Не! Говорим о „неколицини ђака“. Говорим ли о неколицини ђака у опште? Не, говорим о неколицини ђака из разреда. Из ма којег разреда? Не, из мога разреда. Дакле о чему говорим у тој реченици? О неколицини ђака из мога разреда. На кога се односи суд о јучерањем купању под мостом? На никога другог него на: неколицину ђака из мога разреда. Шта је дакле подмет по одредби о подмету у тој реченици? „Неколицина ђака из мога разреда“. — Шта је прирок по одредби о прироку? Оно, што се о подмету исказује. Шта се ту исказује о подмету? Да су се купали. Сâмо то? Не, да су се купали јуче под мостом. Прирок је: „купали су се јуче под мостом“.

Граматика, која при том иде за извесном цели и има за то не мало дидактичких разлога, сматра оно за подмет, што је управо главна чест подмета и оно

за прирок, што је главна чест прирока. — Реченица је речима исказан суд. Ипак то није потпуно истина. Реченица је гдекад више. Него је то од чести истина. Упоредимо реченице са судом.

1. *Проста реченица*. Так пише. Пас лаје. Ружа спада међу ружичнице. У првој је реченици изостављено *неки* (ђак) или *тај* (ђак). У другој реченици изостављено је *тај* или *сваки* или *гдекоји*. Неко суди: сваки пас лаје, а заборавља изнимке. Други суди: гдекоји пас лаје, сећајући се на болесне псе, који не лају. Неко суди: сваки пас лаје, а мисли: сваки пас има подобност лајања. Други суди, да пас не лаје увек и непрестано и зато вели: гдекоји пас лаје. Ружа спада међу ружичнице — знамо, да се ту мисли свака ружа. Проста реченица не исказује обично суд мисли потпуно.

2. *Разграната или раширена проста реченица* може потпуно да изрази суд, ако је означен обим подмета (код опште именице; код особне не треба га означити). Обично — мерило је управо произвољно — сматрамо суд за потпун, кад је обим подмета (у логичком смислу) одређен. — Проста реченица је само тада потпуно речима исказани суд, кад је подмет или особна именица или кад заступа особну именицу н. пр. Павле је болестан. Здрав сам (ту је подмет *ја*, писац тога чланка).

3. *Сложене независне реченице*. Павле пише, а Марија чита. По Стјуарту Миљу заступа та реченица ове три реченице: 1. Павле пише, 2. Марија чита, 3. судови ти имају се узети за случене, упоређене, спојене. Така реченица заступа дакле три суда.

4. *Сложене независне супротне реченице*. Павле пише, али Марија чита. Та реченица заступа по Ст. Миљу ова четири суда: 1. Павле пише, 2. Марија чита, 3. та два суда су међу собом упоређена и 4. међу оба нађено је нешто несугласно (спор — нека

противност). Пра́ве свезе деле се најбоље у две групе: 1. у супротне и 2. у везујуће. Свака друга пра́ва свеза може се *mutatis mutandis* можда увек заменити или свезом везујућом или супротном.

5. *Сложена скраћена реченица*. Св. Петар и св. Јаков проповедали су у Јерусалиму и у Галилеји. Овде имамо: 1. св. Петар проповедао је у Јерусалиму, 2. св. Петар проповедао је у Галилеји; 3. св. Јаков проповедао је у Јерусалиму, 4. св. Јаков проповедао је у Галилеји. (5. Сви ти судови се спајају). Свезе *a, u, али* и све друге сличне свезе су скраћене речи — врста брахпологије, а свака од њих скрива — цео суд.

6. *Сложена скраћена реченица са супротном свезом у прироку*: Мој отац се или шета или седи код куће. Овде имамо: Или се мој отац шета или седи код куће. Друкчије: ако је мој отац код куће, онда се мој отац не шета; ако се мој отац шета, онда мој отац није код куће. То је пример за растављајући суд. Види се, да је то управо условни суд, растављајући судови могу се дакле заменити условним судовима. То не важи само онда, кад се раставља у прироку, него и у подмету. — Ил је била квочка пре или јаје. — 1. Квочка је била пре, дакле отуд: јаје није било пре, 2. јаје је било пре, отуд: квочка није била пре. Ту имамо облик хипотетичких судова.

7. *Условна реченица*. Ако је А, онда је Б. — Чудновато! Наше логике тврде, да се сваки суд, и који није услован, даје превести у истоважећи условни суд. Вила је горски дух. Дакле би било: ако је вила, онда је горски дух. Али Стјуарт Миљ види и у условном суду врсту категоричких судова. Суд: ако је А, онда је Б, њему је скраћење овог суда: Суд *је* Б. нужна је посљедица суда *је* А.

Разлика између категоричког и хипотетичког суда није дакле тако велика, као што се чини на први

поглед. И у једном и у другом казује се пресуда о подмету. Али условни суд је суд, који се односи на суд, подмет тога суда је суд. Та особина не припада само хипотетичком суду. У погледу судова имамо још друге врсте сентенција. Суд има као и друге ствари своје знакове (атрибуте). Знак исказан условним судом о суду у подмету ово је: да је подмет (суд о Б) посљедак другог суда (суда о А). То је један од многих атрибута, који се могу исказати о суду. Може се рећи: Суд: „цело је веће него поједине његове чести“, математичка је аксиома. Свети Дух произлази једино од Бога Оца, догма је православне цркве. Науку о божанском праву краљева оборио је парламенат у револуцији. У свакој тој реченици је подмет ономе, што се каже, цео суд. Они разни искази односе се на суд: „цело је веће него поједине чести“, на суд: „Свети Дух произлази једино од Бога Оца“, на суд: „краљеви имају право од Бога“.

8. *Сложене подређене реченице.* Споредна реченица у подмету није ипак суд, о ком се говори. Споредном реченицом у подмету означаје се особа или ствар (или и ред особа и ствари), о којој се нешто казује. Ко је створио свет, зове се творац света. Не суд: ко је створио свет, зове се ту творцем света, него се тим означаје особа, извесно биће. То је разлика! Напред смо имали категоричке судове и подмет је био суд. И овде је подмет суд — каже граматичар, али логичар додаје: подмет у пренесеном смислу. Реч је знамење појма, али појам нас одмах упућује правом стазом на свој предмет. Подмет у пренесеном, граматичком смислу је реч. Подмет у смислу логичком је појам. Подмет у потпуном, неограниченом, практичком смислу је особа или ствар, која се означаје. Тако и одредба. Одредба у смислу граматике: то је реч или скуп речи. У смислу логике је то појам или скуп појмова. У практичком, истинском, потпуном смислу то



WWW.UNILIB.RS

У  
Н  
И  
В  
Е  
Р  
З  
И  
Т  
Е  
Т  
С  
К  
А  
  
Б  
И  
Б  
Л  
И  
О  
Т  
Е  
К  
А

су спољашњи знаци, које означујемо на подмету (или и неозначујемо), о којима мислимо и говоримо, одређујући њихов положај к предмету, о ком је реч у подмету. — Све подређене реченице, означујући подмет, означују и јесу логичке чести (знаци) подмета. Тако и све подређене реченице, које се односе на одредбу, знаци су једине пресуде. Можда би се ту дала наћи и каква изнимка. Али реч је о правилу. — Човек, који верује, биће спасен. Шта је ту подмет? Човек, који верује. Ићи ћу, кад престане киша. Исто тако: ићи ћу по киши. Подмет: ја. Шта кажем о себи? Да ћу ићи по киши. „Ићи ћу по киши“ прирок је. Кад ме боле глава, не читам. Шта се каже о подмету? Шта кажем о себи? Да не читам, кад имам главобољу. Цело је то прирок и т. д.

Нисам прошао све реченице, нисам прошао све судове. Задовољио сам се, да кашем оно, што ми дође у памет о реченици, кад сам читао 4. главу прве књиге у логици Стјуарта Миља\*.) Остадох на овом намерно, нехтедох тврдити што друго, већ само оно, што ми се видело да је нужно. Наклоњени читалац нека премишља даље сам.

(Posel z Budče).

## ИЗ ШКОЛСКИХ УРЕДАБА.

У школским уредбама по Немачкој налазе се између осталих и ова здравствена наређења, на која наше учитеље и местне школске одборе позорне чинимо.

а) Рад светлости: да се на школским собама отвори што више и што већих и што виших прозора, и то само с једне, с јужне и најслободније стране, — да се седишта тако ставе, да светлост деци с леве руке долази, а више ни с које стране, — да се прозори, када би кроз који падала зрака сунчана деци на артије и књиге платном застру; — да се табле као и дуварске таблице и слике тако према прозори ставе, да присен не пада с њих деци на очи.

\*) По Ц. С. Миљу „и другим најновијим и најбољим писцима“ израдио је А. Васиљевић своју логику, која је изашла издањем и штампом државне штампарије у Београду г. 1873.

б.) Рад ваздуха: да се на школске собе рад вентилације поставе удесне справе; — да се иза сваког школског часа на четврт сата пусте деца и зими на поље, да се разоноде, а међу тим, да се школске собе проветре и то на широм отворене све прозоре и врата; ал' и кадгод погода допушта, да се држе школске собе непрестано отворене; — да се пукотине и клатови између дасака на патосу одмах лепом замажу, да не може прашина под патос падати, ни испод патоса дизати се; исто тако да се чува собњи ваздух од дима с пукотина на пећи; — и да се школска соба сваки дан мокром тестерином очисти, а за тим трпезе и столице и прозори мокром крпом утару.

в) Ради топлоте: да свака школа има термометар за мерило топлоте, и да зими никада не буде топлија од 14° R; да се око сваке особито гвоздене пећи дигне за висину пећи дрвени дувар као заклон, да не може јара на децу ударати; а чим топлота на пољу пређе 14° R одмах да престане грејање, и да се држе школске собе широм отворене.

Учитељи да пазе: да деца при писању и читању не приносе очи артији ни књизи ближе од 30 центимет. или за добру стопу или за 1½ педи; — да забране деци вуцарати књиге и артије у школу и кући, које за онај мах не требају, него да носе само оно, што морају собом имати, и то да не носе под пазухом, ни у торбици о левом ил десном рамену, него преко среде леђа.

Закрађује се учитељима, децу осим другог тучења: ћушати, за врат, у леђа ил другче гурати, по претима тући, и осуђивати на дуго стојање или клечање; — закрађује се оптерећивање деце многим домаћим особито писањим задаћама; и да се никад не пусте деца из школе кући, ако је на пољу мећава ил олујина ил пљусак, докле не пређе.

Учитељи строго да пазе, и децу да науче, да болешћу заражено дете ни једно у школу не дође, ни да се из болесних кућа здрава деца са другом здравом децом ни на улици не састају;

Уопште да учитељи упознају децу с условима здравља, и да не пропусте ни једне прилике децу у томе поучавати, разговарати се, препитивати их, и пазити да та правила сви држе.

\* \*

## ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Школе у нишком округу пре ослобођења.) У лесковачкој нахији било је 18 школа, а у нишкој 7. У првој нахији било

је 22, у другој 9 учитеља. Распореда или некога плана није било у тим школама. Сваки учитељ казивао је својим ђацима оно, што је знао и то онако, како су њему казивали његови учитељи. Већина учитеља изучили су само основну школу у Лесковцу, а по неки је свршио само коју сеоску школу. У Лесковцу је било учитеља, који су се учили у београдској бого-словији или у гимназији у Србији. Школе су биле већином у каквој собици црквене куће. Оне нису биле самосталне установе, него су постојале као црквена задужбина. Сва настава била је ограничена на оно знање, које је цркви требало: часловац, псалтир и црквено појање. Спремање за свећенички позив као да је била једина циљ школе. Уз то је требала школа да спреми трговце, који ће умети да забележе, шта им ко дугује. Материјално стање учитеља зависило је од цркве и добре воље општине. Највећу плату имали су лесковачки учитељи, 120 дуката на годину. Али је било и плате од 10 дуката на годину. У свима сеоским школама нишке нахије вршили су учитељску дужност општински писари уз своју главну писарску дужност. У сеоским школама није било никаква намештаја. — По ослобођењу многи од старих учитеља сами су се одрекли свог посла, јер су увидели, да немају довољно спреме. Ове године послати су у Ниш нови учитељи и то одлични питомци учитељске школе у Београду. Јавне женске школе није нигде било пре ослобођења, а сада има три и то у Нишу, Лесковцу и Власотинцима. У целој округу има сада још само 4 учитеља, који нису учили више од основне школе. (Пр. Гл.)

(*Којом мером мериш, том ће ти се одмерити.*) Читаоцима и њим биће познато, да је недавно министар Трефорт захтевао окружницом, да се напусте све вероисповедне правне академије у Угарској. Јегарски архиепископ Јосиф Шамаша, који је на гласу као велики научењак, управљао је услед тога „створено писмо“ министру Трефарту, у ком навађа дугачак низ различних које социјалних које научних разлога, који се противе укидању правних академија. Најпосле изјављује, да он није вољан, да напусти јегарски лицеј, који под његовом управом стоји и већ подруго столеће са успехом дела. Уз то критикује архиепископ са много сарказма целу наставну политику угарске владе, те пита, стоје ли можда школе, што их издржава држава и пештанско свеучилиште на висини времена?

(*Штипендије за приправнике родом из Босне.*) Катарина Д. Јовановићка из Илока оставила је била г. 1873. суму од 1525 дуката као главницу, од које ће Васа Пелагић, некадањи

архимандрит у Босни, примати камату, догод узживи. После смрти његове имала би се отуд по гласу тестаментата основати препарандија за српске учитеље у Босни. Док се та препарандија не подигне, остаје заклада иста под руковањем „Матице српске,“ која ће за речену целъ хранити главницу и прикупљати камату и половину употребити на приправнике у Босни. Али Васа Пелагић одрекао се већ г. 1874. доживотног уживања прихода од поменуте главнице у корист српским приправницима из Босне, који ће се на препарандији у Сомбору за учитеље у Босни изображавати и то тако, да се за његова живота цела камата издаје на ту целъ. Од остављене главнице могла је међутим „Матица“ да добије само 743 дуката, којом сумом она као фондом Катарине Д. Јовановићке рукује. Како фонд тај показује сада сувишак од 198 фр., то је „Матица“ у скупштини својој од 6. септ. решила, да се за сада оснује једна штинендија од 150 фр. за приправнике родом из Босне, који ће слушати приправничке науке у Сомбору.

(У будимској епархији) има 61 цркв. општина, од којих 48 имају по једну народну школу. За школу способне деце има од 6—15 година 2365, од којих је полазило 1399 основну, 618 повторну школу, 13 више школе, а 335 није никако ни ишло у школу. У епархији има 44 учитеља, у 4 општине нема учитеља; од ових имају 16 декрете, од осталих су 28 оспособљени по старом начину и то 15 су свршили препарандију, а осталих 13 не. Главна је невоља, што многе општине још нису у стању да плаћају своје учитеље по шк. уредби од г. 1872.

(У београдској богословији) постављен је, како јавља „Хр. Вес.,“ за наставника синђел Фирмилијан, који је довршио овога лета на острву Халки у Грчкој своје духовно образовање и са степеном магистарским дошао натраг у домовину. Ово дана држао је већ приступно предавање из догматике и омилитике.

(Школске штедионице.) Скупштина учитеља из источне Пруске закључила је, да школске штедионице не смеју нипошто бити обавезне: 1. Што не испуњују оно, што обећавају, 2. Што су повод многим неповољностима, које могу веома убитачно да утичу на омладину и 3. што има и иначе доста начина и путева, да се деца привикну на штедњу.

(Јефтима настава.) У вароши Скалицу у Угарској постоји виша девојачка школа, у којој предају 11 учитеља, и то за — 24 ученице.

(У конференцији доњоаустријских учитеља) изнео је ин



инспектор Хилзенбек предлог, да учитељице, које ступе у брак, не могу даље учитељовати.

(Женске полагају испит зрелости.) Леонтина Хагемајер из Донауешингена, млада госпођица од 17 година, положила је на крају прошле школске године испит зрелости из свију гимназијалних предмета с најбољим успехом. Ово дана већао је и генерални конвенат угарских протестаната о том, да ли се могу женске пустити на испит зрелости. Начелно није ништа решено, али је конвенат дозволио, да Ана Рот, кћи дра Рота из Пожуна, може полагати испит зрелости.

(Варош Берлин) потрошила је прошле године на своје школе близу 7 милиона марака, а то је скоро седми део свију варошких прихода.

## ПРИРОДНЕ НАУКЕ.

### Фотопон.

Тек се одморисмо од узбуђења, што га произведоше телефон, микрофон а у најновије доба и фонофор претроградског лечника дра Вредена, а ево нам већ опет доносе североамерички листови извештаје о фотопону професора *Александра Бела*. Беше ли већ чудновато, кад видесмо, како глас на крилима електричке снаге путује у даљину, а шта ћемо тек сад да кажемо, кад чујемо, да звук помоћу фотопона полази у свет на крилима светлости. Рецепат за то врло је прост: Помоћу једне сочивке рефлектује се светлост на једно огледалце, које се гласом човечијим или другим чим постави у стање трептања. У огледалу концентрована светлост однесе тада дотичне гласове или тонове даље, док их не прими у извесном растојању друго параболичко огледало. У средини истога налази се комадић селена (елемент један, који по својим својствима веома личи сумпору). Кад светлост пролази кроз тај комадић селена, онда се понављају тонови, што их је светлост собом донела. Фотопон није дакле ништа друго него телефон, у ком глас односи огледало, а прима га комадић селена. Да је то збиља тако, о том се уверио славни изумелац телефона покушајем, штога је са неким г. Таинтнером правило између франклинове школе у Уешингтону и своје лабораторије у растојању од 213 метара. Кад је професор Бел наслонио ухо на телефон, чуо је разговетно ове речи: „Господин Бел, ако чујете, што говорим, дођите на прозор и машинте својим шеширом“. У својој лабораторији служио се Бел како електричком тако и светлошћу петролеумске лампе

и телеграфовао је на њиним зрацима артикуловане гласове. Најјасније тонове добијао је, кад је светлост пролазила кроз пробијен котур, који се брзо окретао. На месту примања чули су се тада музикални гласови, који се не моглоше приметити на месту, где се котур налазио. И то је доказ, да тонове производи трептање. Бел је свом новом апарату давао већ најразличније форме и увек је доказано, да јачина звука промењује и светлост као пре електричку струју телефона. Нужно је само, да је огледало од еластичног материјала: Бел се служи посребреним глимером (или стаклом, што се употребљује под микроскопом).

Уздјравамо се од спекулација о значењу тог новог проналаска, који нас нехотично сећа на скаску о Мемновом стубу, који је одјекивао у сунчаној светлости. Ко може рећи, куда ће нас још довести тај проналазак! Али така дејства обарају сасвим прастари физикални појам „импондерабилија“, у које је бројана и светлост. Фотофон нам ето показује, да светлост може да обавља механичан рад.

## КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

33. *Систем земљоделске наставе* написао П. Т. Тодоровић агроном Београд 1880. 16° с. 52.

Писац ове мале брошуре побија мњење, да је за земљоделца довољна сама практика и доказује, да практика и теорија морају бити у тесној вези, јер тек тако се постижу повољни резултати. Пошто је укратко изложио уређење „земљоделскошумарске школе“ у Пожаревцу, предлаже, да се тај „за нас посве бескорисан“ завод укине, а уместо тога да се подижу *ратарске школе* — у сваком округу бар по једна. Школе те треба да су у савезу са имањем, те зато их ваља сместити по манастирским добрима, која ће држава секуларизирати. По ми<sup>њ</sup>њу писца имале би ратарске школе три течаја: први за основе природно-математичких наука, други за општа употребна знања, а трећи за специјално проучавање појединих грана земљорадње. У њих би долазили младића између 14.—16. године, пошто по свршетку основне школе проведу неко време у практичном занимању са економијом. Да би се могли спремити учитељи за ратарске школе и управитељи већих добара предлаже писац, да се установи на великој школи у Београду земљоделски отсек, који би нолазили свршени гимназијалци или реалци са бар једно-годишњом претходном практиком. Како је уређење земљоделске

наставе за наш народ од велике важности, то не сумњамо, да ће се предлози, који се износе у овој књижици, и од којих су неки достојни пажње, узети у обзир у позваним круговима.

34. *Немачки буквар*, за основне народне школе по разним изворима израдио *Стеван В. Поповић* епарх. школ. референат. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новоме Саду 1881.

Сва г. г. учитељи, који су морали да се муче са старим немачким букваром из бечке накладе, сагласише се у том, да је потребно било, да добијемо нов немачки буквар. Да ли овај буквар г. Поповића одговара жељама учитељским и потреби школској, то ће моћи ваљано и праведно да пресуде они, који ће покушати, да га употребљују. Никоме није довољно, да се овака књига сâмо прочита, па да се о њој *повољан суд* изрекне, јер тај може често да буде пренагљен, него је потребно да буквар (а то важи већином и за друге школске књиге) прође најпре кроз ватру праксе, те да се на тој окуша као и злато на огњу. То је разлог, из ког задржавамо за себе општи суд о овом новом буквару. Приметићемо само неке појединости. По овом буквару (с. 10) означавала би слова „f“ и „ß“ два различна гласа, и то прво „з“, а друго „с“, дакле би читали „fo“ = зо, „fein“ = зајн, „foß“ = лос, „faue“ = зауер, „laß“ = лас и т. д., а то не стоји. За „ft“ (с. 30) стоји, да је „шт“, за „ф“ (с. 31) да је „к“, дакле „Christ“ = кришт, „Christlich“ = криштљих, „Christine“ = Криштине и т. д., а тако се не изговара нигде, где се лепо немачки говори. Није добро ни „фß“ = кс, јер би тада читали „окс, фуке, дакс“ и т. д., а не као што треба „охс, фухе, дахе.“ Штампарских грешака, које су често уједно и ортографске или граматичке, има толико, да постају у такој књизи прâва невоља. Тако видимо на с. 45. „Geh' mir aus den Wege!“, на с. 50. „ein Glas mit frischen Wasser“, на с. 57. „Ueber die Erde ist Luft“ и „damit wir auch in Stuben frische Luft bekommen“ и сличних варваризама и на другим местима. У приповетчици „Wolken und Regen“ с. 59. налазе се 4 грешке, у „Der Mensch — Gott“ с. 60. чак 6. У приповетчици „Hunger ist der beste Koch“ (с. 62.) Гертруд је најпре мушко, па после женско име, а ипак се односи на једно исто лице. Господа, која буду употребљавала овај буквар, мораће добро да пазе на те ствари, које су у толико већма за осуду, што одмах на првом кораку убијају веру у књигу више, но што се разумно може желети. — На крају буквара налази се мали речник. — Буквар г. Поповића написан је на основу швал-

ске писменице, по мњењу рецензента има више разлога, да се немачки буквар за нашу децу састави на основу латинице.

35. *Упутство за наставу у рачуну* у народној школи. II књига (1—100). За други разред српско-народних школа по Ернсту Хенчлу израдио *Аркадије Вуковић*, учитељ. Нови Сад, 1880. Издање браће М. Поповића.

Прву књигу овога упутства пропратили смо похвално у 11. броју овога листа, на истом похвалом морамо да се изразимо и о другој књизи. У главном придржава се г. писац начина, који је и референат препоручивао и изводио, кад му је у дужности било, да методику рачуна предаје у учитељској школи.

Ипак морамо поменути неке ствари. које нам се не допадају.

На стр. 12. каже г. писац, да није никаква погрешка, кад гдекоји учитељи допуштају, да деца 38 и 25 сабирају овако: 8 и 5 јесте 13, 30 и 20 јесте 50, 50 и 13 јесте 63. По нашем мњењу је тако поступање са гледишта методичког свакако погрешка!

Писац је примио у своју књигу и особене начине решавања, ако и помиње, да им не придаје особиту важност. Али ипак вели, да треба учитељ и у том да упућује. Ми нисмо никако за то упућивање. Деца сâма (разуме се најдаровитија) изналазе те особене начине и то често закључцима, о којима не знају да даду јасна рачуна. Тада је дужност учитељева, да им каже, како су радила. Где ученици не дођу сâми на то, ту није од никакве користи, да се предају таке ствари. Госп. главни школски референат тужи се у свом извештају о народним школама, да је успех из рачуна веома слаб. Неће ли томе бити узрок и у том, што учитељи сувише много из тог предмета захтевају, што не знају да погоде прâву меру? У књизи г. Вуковића налазе се ево на с. 16. ове задаће: „Један трговац хаснио је једне седмице на продатој роби 56 фор., друге седмице је штетовао толико и још 3 пута 5. део од 15 фор.; колика му је штета?“ и „Бранко има још један пут толико новаца колико Ђура, а обојица заједно имају 18 фор.; колико је имао Бранко, а колико Ђура?“ Таким задаћама обраћа се он седмогодишњем детету, у ком је јудициозна моћ још у повоју: по нашем мњењу је то права тортура!

На стр. 59. читамо, да се „број, који се дели, зове у свима случајевима делимак“. Не разумемо, на што додатак „у свима случајевима“, кад тога нема у одредби делитеља и ко-

личника, те би се могло мислити, да одредбе за ове не важе за све случајеве.

Бројеви су на многим местима стављени врло незгодно, тако 40 3 пута, 40 7 пута и тако кроз целу књигу. Код таког начина је управо чудо, што нема штампарских грешака.

Нов нам је глагол „докнадити“ (с. 79.)

Код задаће (с. 80.): „Колико се пута 4 у 60 садржи?“ упућује писац, да деца треба „увек најпре да се обзиру на десетостручан делитељ.“ Треба времена, да човек дође до тог, да г. писац хоће тим да каже, да ту ваља гледати најпре, колико се пута 4 налази у 40. Али ми уопште нисмо за такав начин решавања. На с. 83. вели н. пр. г. писац, да је „четвртина од 96 једнака четвртини од 40 и 40 и 16.“ Ми налазимо много мање апстракције, кад се 96 раствори у десетице и јединице, па се изнађе 4. део од 8 дес. и за тим од 16. — Задаће на с. 81. „23 у 95“ и „који се број у 72 18 пута садржи?“ нису никако за овај степен. Деран, који би задаћу на с. 86. „Колико је  $\frac{1}{4}$  од 70?“ решио онако као што г. писац наводи, био би прâви геније!

Отештава употребу, што све задаће нису нумериране.

Г. писац бори се јако и са тешкоћом израза. На с. 44. читамо н. пр. „Под *разрешењем* разумевамо ми оне закључке, којима се изналази, који рачунски начин (радњу) под задатим условима морамо употребити; *рачунање* се пак састоји у томе, да је исто употребљење већ следовало.“ Ко ће то да разуме? Сâм г. писац пита се одмах иза те магле од речи: „А да ли ће деца на овом степену већ моћи *образовати разрешења* (??) ове наведене врсте?“ и одговара: „Моћи ће“. Али ми велимо, да деца пре свега треба да знају шта се од њих тражи, па тек онда моћи ће да „образују разрешења“.

Најпосле не могу, а да не додам на крају ових редова : „Не захтевајто од ученика ништа сувише, да што више постигнемо !  
М. Петровић.

## Р А З Н О .

(*Књижевност.*) Изписао је „Орао велики илустровани календар за годину 1881. Уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година седма. Цена је 50 нов. или 1 динар. У Н.-Саду. Издање штампарије А. Пајевића.“ На првом листу су слике најновијих народних добротвора Атанасија Гереског, Леса Павковића, Димитрија Голубовића и Сте-

вана Бадрљице. Немогуће нам је, да саопштите цео богати садржај овога календара. Само ћемо истакнути чланак „Реч две о народним добротворима“, који помиње истина многу горку истину, али који заслужује, да назови у њему изречени продру у што шире кругове. Познате су лепе слике у „Орлу“, у ово-годишњем има их много више него у пређашњима. Међу сараденицима налазимо и имена дра Ђ. Натошевића и Ј. Јовановића Змаја. Накладник заиста не претерује, кад каже за „Орао“, да је то највећи, најбољи, најлепши и по томе најјефтинији српски календар. — Дође нам и 1. број „Привреде“ са одабраним садржајем. Желимо овом листу што више пријатеља у народу. Накладник обећава, да ће и слике кад треба доносити, како би „Привреда“ што више омилила и од користи била народу. Као што у прошлом броју јависмо, претплата се шаље штампарии А. Пајевића у Н.-Сад. — Књижара браће Јовановића у Панчеву назива на претплату на други део „*Речника српскога и немачкога језика*“, што га је уредио Ђ. Поповић. Пре две године изишао је први, немачко-српски део, а сада излази *српско-немачки део*. У њему ће бити не само речи, које су у устима народа, него су протумачене и оне речи, које су у нашој књижевности стекле право грађанства, а исто тако и технички изрази свију струка, који се понајвише употребљују. Други овај део донеће до близу 60.000 речи и већ по том можемо судити о вредности овога речника. Књига ће изнети 28 табака штампаних из петита и стаје фр. 3.60. — Особиту пажњу наших читалаца обраћамо на „*Народну библиотеку браће Јовановића*“, што ју је намерна издавати књижара тога имена у Панчеву. Иста библиотека доносиће најбоље књижевне производе старијих и новијих српских писаца и преводе најбољих списа словенских и несловенских литература. У њој ће бити заступљене лирске и епске песме, драме, приповетке и романи, али ће она доносити изабрана дела и из осталих струка литературе, нарочито историјска дела, којима је вредност припозната. У почетку ће скоро свака свеска доносити целокупно једно дело. „Народна библиотека“ излазиће у свескама од 4 табака сваких 14 дана по 1 свеска. Цена је свесци 16 нов., а ко се претплати у напред на 24 свезака, добија их за фр. 3.50, те ће му се свака свеска шиљати бесплатно. Учитељство наше има овде лепу прилику, да на лак начин дође до драгоцене библиотеке, из које ће пуно духовне насладе црпсти моћи. Књижара браће Јовановића даје скупљачима на 8 примерака 1 бесплатно. Прва свеска „Народне библиотеке“ већ је изашла и доноси попуњено „*Даворје Ј. С. Поповића*“, оне класичке

www.УниверзитетскаБиблиотека  
елегије народнога певца, које ће увек остати прâви украс српске књижевности. — Проф. Н. Милаш у Задру позива на претплату на друго поправљено и попуњено издање дела „Правила православне цркве.“ Позивом својим обраћа се поглавито свећенству, које ће најбоље знати да оцени његов труд. Дело ће излазити свака три месеца у свескама од 9 печатаних табака, а цена је свесци 1 фор.

## Н Е К Р О Л О Г.

*Бела-Црква.* Неумитна смрт потражила је грозан трибут свој и у школи. *Живко Војновић* учитељ у Калуђерову, једној малој но угледној српској општини у непосредној околини Беле-Цркве, упокојио се после кратког боловања 1%. августа т. г. у 51. години бурног живота свога, а након 27-мо годишњег, посве успешног учитељавања. Опште поштовани покојник доиста заслужује да му у овом листу успомену обележимо. Он бејаше у пуном смислу што по веле: „selfmade man“; т. ј. човек, који је само гвозденом вољом и неуморним трудом са струјом модерне културе корачати могао, јер у своје време ни средства ни прилика не имаде, да се спреми довољно за позив свој. Одушевљен и пун љубави к звању свом, дошао је до тог степена, да је у целој бившој српско-банатској пуковнији као узор-учитељ уважен и као такав много пута похвалама и новчаном наградом од високе власти одликован био. Ретком истрајношћу је он тешко своје звање обављао, а како га је општина, коју је кроз толико година тако верно и одано послужио, штовала и уважавала, види се из тога, што га је редовно председништвом црквене општине одликовала, које је поверење он увек и сваком приликом сјајно оправдао. Заузимањем својим склонио је он у тој малој општини и српско певачко друштво, које је хармоничном црквеном појању и српско народним песмама обучавао. Друштво то бејаше под његовом управом узор у целој белоцркванској околини, јер је њиме по сви околни српски мести беседе и села са сјајним успехом приређивао. Последњу пошту при погребу указало му је друштво то са опелом, које га је укупно са целом општином сузним очима до гроба испратило. Не мање бејаше покојник од своји садругова и осталих познатих ожаљен, јер то бејаше човек челична карактера, који је цигло „српска“ начела исповедао. Након себе оставио је покојник удвешену породицу: сироту удову са четворо нејаке дечице. Општина је сиротна и при најбољој вољи тешко ће сиротама помоћи пружити. Хваљени панзиони фонд стоји — хвала нашим вредним ексукутивним органима — већ пуних десет година на папиру. До

сада баш ни словца не сироведоше. Ко ће тој остављеној удови по закону мировину, а сирочадма прилог за васпитање дати, то могу само они знати, који са судбом учитељевом располажу. Околности су по учитеље веома жалосне! Нека је драгом нам покојнику лена усмена међу нама! Мир пенелу његовом!

Милош Нешковић, учит. немач. осн. школе.

## ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Кандидат професуре Паја Марковић изабран је за професора класичке филологије на српској великој гимназији у Карловцима.

Сврш. приправница Љубица Балашевића постављена је за учитељицу у Мопорину, сврш. приправница Анка Бута за учитељицу обополне школе у Чортановци, а сврш. приправник Лазар Шушић за пр. учитеља у Шиду. Учитељ у Санаду Душан Петровић изабран је за учитеља у Врањеу.

## УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Белој Цркви за општинску српску школу. Плата је 300 ф., станарине 100 ф. и 3 хв. дрва. Рок до 7 нов. по римском. Молбенице (мађарски писане) шаљу се управном одбору тамнишке жупаније.

## ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. српској читаоници у С. Бечеју. Послату 1 ф. рачунаемо у претплату за идућу годину, јер сте већ претплаћени за целу год. 1880. — Г. А. Пајевићу у Н. Саду. За „Привреду“ шањемо лист г. проф. Живановићу. — Гђи Јел. Павловића сврш. приправници у Н. Саду. Послату 1 ф. рачунали смо као претплату за две трећине, пошто као приправница добијате лист у пола цене.

## НАР. ЦРКВ. ШКОЛСКИ САВЕТ

држао је 9. 10. и 11. окт. пре и после подна седницу у Карловцима, којој је председавао подпредседник др Ника Максимовић, а беху присутни др Ђ. Натошевић, чланови: Ј. Борота, Н. Ђ. Вукићевић, Т. Димић, др Св. Касапиновић, Ст. Лазић и народни тајник др И. Гирић. — За скупштина на карловачкој препарандији изабран је канд. проф. Димитрије Вујковић. — Народне штипендије добили су у Г. Карловцу приправници Лавр. Михајловић, Миле Драгаш, Пет. Наранчић, Раде Јањчић, Петар Ђалић и приправнице Даринка Радуловићева и Анђ. Вучковића. У Сомбору су добили нар. штипендије Ђ. Алексијевић из Земуна, Васа Поповић из Томашевца, Теодор Ракић из Лалића, Јован Кирић бив. учитељ у Пардању, Милан Црнојачки из Турије, Наталија Суботића из Н. Сада, Мидана Кирковића из Сомбора и Ангелина Георгијевића из Карловаца. — Закључено је, да се поново поднесе представка ген. команди у Загреб о изашиљању амбулантне комисије, која би на лицу места одредила, које су школе православно-конфесионалне. — Избор Пајташева за учитеља у Башахиду и Путника за учитеља у Батоњи није се могао потврдити. У овој седници углављен је предлог за ерб. нар. вероисповедне школе. Обширније донећемо у идућем броју.

**Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**